

INVESTITSİYALAR HISOBI VA UNI YURITISHNING AHAMIYATI

Baxramov Shomurodbek

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti talabasi,

Obidov Raxmonali Rasulovich

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti “Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit” kafedrası PhD

Annotatsiya: Mazkur tezisda investitsiya haqida tushuncha, uning maqsadi va ularni hisobga olish tartibi hamda investitsiyani hisobga olishdan maqsad keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Pul, moddiy, kapital, korxonalar, investitsiya, qimmatli qog'oz, buxgalteriya, daromad, hisobot, davr, moliyaviy faoliyat.

Abstract: In this thesis, the concept of investment, its purpose and the procedure for accounting for it, as well as the purpose of accounting for investment are mentioned.

Key words: Money, material, capital, enterprise, investment, stock, accounting, income, report, period, financial activity.

Аннотация: В данной дипломной работе упоминается понятие инвестиций, их цель и порядок их учета, а также цель учета инвестиций.

Ключевые слова: Money, material, capital, enterprise, investment, stock, accounting, income, report, period, financial activity.

Mamlakatimiz Prezidenti Shavkat Mirziyoyev faoliyatining boshlang'ich yillaridanoq yurtimizning iqtisodiy holatini yaxshilash va jahon hamjamiyatining oldidagi nufuzini ko'tarish uchun harakatni boshlab yubordi. Buning isboti o'laroq biz “Harakatlar strategiyasining” besh ustuvor yo'nalishidan biri “Iqtisodiyotni rivojlantirish va liberallashtirish” yo'nalishini misol qilishimiz mumkin. O'zbekiston Respublikasi Moliya vaziri o'rinbosari E.F. Gadoyev tomonidan tasdiqlangan Moliyaviy investitsiyalarni hisobga olish O'zbekiston Respublikasi buxgalteriya hisobi milliy standarti 12-son BHMS maqsadi moliyaviy investitsiyalarni hisobga olish usulini aniqlash va xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy hisobotlarida investitsiyalar bo'yicha axborotlarni yoritib berish to'g'risidagi standartni ham misol qilib keltirish mumkin.

Pul, moddiy va nomoddy shakldagi kapitalni tadbirkorlik faoliyati ob'ektlariga daromad olish va kelajakda ularning qiymatini ko'paytirish maqsadida yo'naltirish “investitsiya”lar deb ataladi. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning investitsiyalarni amalga oshirish bo'yicha qilayotgan amaliy harakatlari majmuasi “investitsiya faoliyati” deb yuritiladi. Korxonalar investitsiya qilish jarayoni bilan turli maqsadlarda shug'ullanadilar. Ayrim korxonalar uchun investitsiyalar qilish faoliyati bilan shug'ullanish ularning asosiy ishi hisoblanib, kompaniyaning moliyaviy natijalari shu yo'nalishning natijalariga bevosita bog'liq bo'lsa, ayrimlari investitsiyalarni keyinchalik muhim ishlarni amalga oshirish uchun zahira sifatida ushlab turadi, boshqalari esa savdo munosabatlarini mustahkamlash yoki tijorat sohasidagi ustunlikka ega bo'lish uchun savdo investitsiyalariga mablag' yo'naltiradi. Korxonalarining investitsiya faoliyatini davlat turli shakllarda tartibga solib turadi. Jumladan: investitsiya kiritishning e'tiborga loyiq yo'nalishlari va ob'ektlarini belgilab

berish, investitsiya faoliyatini soliqlar bilan tartibga solish, investitsiyalar hisobini yuritishni standartlar yordamida tartibga solish, investitsiya faoliyatini investorlarga moliyaviy yordam ko'rsatish yoki tegishli kredit siyosatini o'tkazish orqali tartibga solish, investitsiya faoliyatini tegishli amortizatsiya siyosatini amalga oshirish orqali tartibga solish. moliyaviy investitsiyalarni amalga oshirishning shakl va shartlarini belgilash orqali tartibga solish, investitsiyalar himoyasini tashkil qilish.

Korxonalar o'z bo'sh mablag'larini qimmatli qog'ozlar, davlatning qarz majburiyatlarini sotib olish, boshqa korxonalarining ustav kapitalida qatnashish, birgalikda o'zaro manfaatli loyihalarni amalga oshirish kabi yo'nalishlarga sarf qilishlari mumkin.

Yuqorida keltirilgan holatlar xo'jalik yurituvchi sub'ektlarda investitsiyalar hisobini yuritishga bevosita o'z ta'sirini o'tkazadi. Respublikamizda korxonalarining investitsiyalar qilish bilan bog'liq xo'jalik muomalalari hisobi asosan buxgalteriya hisobining «Moliyaviy qo'yilmalar hisobi» deb nomlangan 12-sonli Buxgalteriya hisobining milliy standarti vositasida yuritiladi. Shu bilan birgalikda, investitsiyalardan tushgan daromadlarni tan olish, sho"ba korxonalariga investitsiyalar qilish, birgalikdagi faoliyatga qilingan investitsiyalarni hisobga olish kabi ayrim xo'jalik muomalalari esa, "Asosiy xo'jalik faoliyatining daromadlari" deb nomlangan 2-sonli, "Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlar va sho"ba korxonalariga qilingan investitsiyalar hisobi" deb nomlangan 8-sonli Buxgalteriya hisobining milliy standartlari yordamida tartibga solinadi.

Buxgalteriya hisobining xalqaro va milliy standartlari talablariga binoan xo'jalik yurituvchi sub'ekt tomonidan amalga oshirilgan investitsiyalar quyilgan vaqtiga ko'ra: uzoq muddatli investitsiyalar; qisqa muddatli investitsiyalarga bo'linadi.

Bir yildan ortiq muddatda daromad olishni maqsad qilib turli ob'ektlarga yo'naltirilgan moliyaviy qo'yilmalar uzoq muddatli investitsiyalar deb ataladi. Qisqa muddatli investitsiyalar esa bir yildan kam bo'lgan muddatda daromad olishni ko'zda tutgan aktivlarga yo'naltirilgan qo'yilmalardan iborat bo'ladi. Buxgalteriya hisobining standartlari talablariga binoan o'zlarining hisob siyosatida uzoq va qisqa muddatli investitsiyalarni ajratib ko'rsatishni lozim deb topgan korxonalar uzoq muddatli investitsiyalarni balansning "uzoq muddatli aktivlar"i tarkibida, qisqa muddatli investitsiyalarni esa "joriy aktivlar"i tarkibida ko'rsatishlari kerak.

Investitsiyalar hisobini yuritishning maqsadi quyidagilardan iborat: investitsiyalarni amalga oshirish bilan bog'liq xo'jalik muomalalarini o'z vaqtida, to'liq va to'g'ri aks ettirilishini ta'minlash, investitsiyalarni toifalari bo'yicha to'g'ri turkumlanishini ta'minlash, investitsiyalarni baholash va qayta baholash muomalalarini to'g'ri amalga oshirish, investitsiyalarni bir toifadan boshqasiga o'tkazilishi muomalalarini to'g'ri amalga oshirilishini ta'minlash, investitsiyalardan olingan daromadlarni to'g'ri hisobga olinishi, soliqqa tortilishi va moliyaviy hisobotlarda to'g'ri ko'rsatilishini ta'minlash, turli toifadagi investitsiyalarni chiqib ketishi muomalalarini to'g'ri aks ettirilishini ta'minlash hamda investitsiyalar bilan bog'liq xo'jalik muomalalarni milliy standartlari talabi asosida yoritilishini ta'minlash.

Xulosa qilib aytganda, investitsiyalar hisobini yuritish tartibi, investitsiyalarni to'g'ri va to'liq hisobga olishning vaqtida, amaliy va milliy standartlarga muvofiq amalga oshirilishi, korxonalar uchun moliyaviy transparensiyani ta'minlaydi va strategik qarorlar qabul qilishga imkoniyat yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Moliya vaziri o‘rinbosari E.F. Gadoyev qarori (12-son BHMS). www.lex.uz
2. “Buxgalteriya hisobi” darslik F.T.Abduvaxidov, I.N.Qo‘ziyev, Sh.X.Dadabayev
3. “Buxgalteriya hisobi asoslari” S.Yuldasheva, I.Masteyeva, B.Maxkamov. 2007